

ISSN 2311-5491

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС

НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Серія 5

Педагогічні науки:
реалії та перспективи

Випуск 75
Том 1

Видавничий дім
«Гельветика»
2020

ФАХОВЕ ВИДАННЯ
затверджено наказом Міністерства освіти і науки України № 886
від 02.07.2020 р. (додаток 7) (педагогічні науки, соціальна робота)

Державний комітет телебачення і радіомовлення України
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ № 23508-13348 ПР від 03.08.2018 р.

**Науковий журнал включено до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus International (Республіка Польща)**

Офіційний сайт видання: www.chasopys.ps.npu.kiev.ua

Схвалено рішенням Вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова
(протокол № 2 від 24 вересня 2020 року)

Редакційна колегія:

- Борисов В. В.* – доктор педагогічних наук, професор, Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія;
- Биковська О. В.* – доктор педагогічних наук, професор, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова;
- Гевко І. В.* – доктор педагогічних наук, професор, Тернопільський державний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка;
- Захаріна Є. А.* – доктор педагогічних наук, професор, Класичний приватний університет;
- Кивлюк О. П.* – доктор філософських наук, професор, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова;
- Луценко І. О.* – доктор педагогічних наук, професор, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова;
- Макаренко Л. Л.* – доктор педагогічних наук, професор, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова;
- Марусинець М. М.* – доктор педагогічних наук, професор, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (*головний редактор*);
- Савенкова Л. В.* – кандидат педагогічних наук, доцент;
- Смирнова І. М.* – доктор педагогічних наук, професор, Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія»;
- Слабко В. М.* – доктор педагогічних наук, доцент, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова;
- Хижна О. П.* – доктор педагогічних наук, професор, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова;
- Андрушкевич Фабіан* – доктор педагогічних наук, професор, Опольський університет, Польща;
- Конрад Яновський* – PhD, ректор, Економіко-гуманітарний університет у Варшаві, Польща;
- Мудрецька Ірена* – доктор педагогічних наук, професор, Опольський університет, Польща.

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ
Н 34 **М. П. ДРАГОМАНОВА.** Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Випуск 75. Том 1. – Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 222 с.

УДК 37.013(006)

У статтях розглядаються результати теоретичних досліджень і експериментальної роботи з питань педагогічної науки; розкриття педагогічних, психологічних та соціальних аспектів, які обумовлюють актуалізацію поставленої проблеми і допоможуть її вирішувати на сучасному етапі розвитку освіти.

ISSN 2311-5491

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

NAUKOWYI CHASOPYS

NATIONAL PEDAGOGICAL
DRAGOMANOV UNIVERSITY

Series 5

Pedagogical sciences:
reality and perspectives

Issue 75
Volume 1

UDC 37.013(006)
H 34

PROFESSIONAL EDITION
By Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No 886
dated 02.07.2020 (annex 7) (*pedagogical sciences, social work*)

The State Committee for Television and Radio-Broadcasting of Ukraine
Certificate of state registration of print media Series KB 23508-13348IIP dated 03.08.2018

**The journal is included in the international scientometric database
Index Copernicus International (the Republic of Poland)**

Official web-site: www.chasopys.ps.npu.kiev.ua

*Approved by the Decision of Academic Council of National Pedagogical Dragomanov University
(Minutes No 2 dated September 24, 2020)*

Editorial board:

- Borysov V. V.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Khortytsia National Educational Rehabilitation Academy;
Bykovska O. V. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, National Pedagogical Dragomanov University;
Zakharina Ye. A. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Classical Private University;
Kyvliuk O. P. – Doctor of Philosophy, Professor;
Lutsenko I. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, National Pedagogical Dragomanov University;
Makarenko L. L. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, National Pedagogical Dragomanov University;
Marusynets M. M. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor, National Pedagogical Dragomanov University (*Editor in Chief*);
Savenkova L. V. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, National Pedagogical Dragomanov University;
Slabko V. M. – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, National Pedagogical Dragomanov University;
Smyrnova I. M. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
Khyzhna O. P. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, National Pedagogical Dragomanov University;
Andrushkevych Fabian – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Opole University, Poland;
Konrad Janowski – PhD, University of Economics and Human Sciences in Warsaw, Poland;
Mudrecka Irena – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Opole University, Poland.

NAUKOVYI CHASOPYS NATIONAL PEDAGOGICAL DRAGOMANOV UNIVERSITY. Series 5.
H 34 *Pedagogical sciences: realias and perspectives.* Collection of research articles / the Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Dragomanov University. – Issue 75. Volume 1. – Kyiv : Publishing House «Helvetica», 2020. – 222 p.

UDC 37.013(006)

The articles deal with the results of theoretical studies and experimental work on pedagogical science; the disclosure of pedagogical, psychological and social aspects that cause actualization of the problem and help it to be solved at the present stage of education development of education.

References:

1. Horokhovatskaya N. V. (1997) Podghotovka uchiteley evropeyskoy sredney shkoly v usloviyakh realizatsyy innovatsionnykh obrazovatelnykh processov: avtoref. dyss. kand. psikhol. nauk [European Secondary Schools Teachers Training of in the Context of the Innovative Educational Processes Implementation]. St. Petersburg. 18p. [in Russian]
2. Pometun O. I., Pyrozhenko L. V. (2004) Suchasnyi urok : interaktyvni tekhnologii navchannia : naukovo-metod. posibnyk [The Modern Lesson: the interactive teaching approaches]. Kyiv: A.S.K. 192 s. [In Ukrainian].
3. Kamenyeva I. Yu. (2015) Psykholoho-pedahohicheskiye osobennosti dialohovoyi sytuatsiyi v obrazovatelnom protsesse [Psycho-Pedagogical Characteristics Of A Dialog Situation In The Educational Process]. Rossiyskiy psikhologicheskiy zhurnal. [Russian Psychological Journal]. V. 12, № 3. P. 40–49. [in Russian]
4. Pavlenko O. O. (2005) Formuvannya komunikativnoyi kompetencyi fakhivciv mytnoyi sluzhby v systemi nepererвної profesijnoyi osvity: avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk. 13.00.04. Kyiv. 40 s. [in Ukrainian].
5. Robin B. What is Digital Storytelling? Educational Use of Digital Storytelling. URL: <http://digitalstorytelling.coe.uh.edu/page.cfm?id=27> [in English] (дата звернення: 08.07.2020).
6. Kamenskaya O. L. (1996) Lingvistika na poroge XX veka [Lingvistika on the dawn of the 21st century. Linguistic marginalias. Collection of scientific works HAZE. Issue 432. P. 13–21 [in Russian].
7. Sydorchuk O.V. (2020) Zastosuvannya mefahivtsiv haluzi masovoy komunitodu dilovoy hry u profesiynoorientovaniy inshomovniy pidhotovtsi journalistiv ta [Application of the business game method in ELSP training of journalists and specialists of the media communication industry] Naukovyi Chasopys National Pedagogical Dragomanov University. S. 5. Iss. 73. V. 2. 154 p. [in Ukrainian].

Sydorchuk O. V. Application of educational and developmental opportunities of innovative technology in ELSP training of journalists

This article attempts to analyze the peculiarities of teaching ELSP in an online learning environment in these unprecedented days, in terms of prevention the spread of COVID-19, on example of on-line mode practical training, designed for applicants for higher education.

The article is aimed to disclose the efficiency level and benefits of the implementation of active learning approach in forming communicative competence as the tools of the oral spontaneous speech development within the professional competence acquisition for the students of nonlinguistic higher education institutions.

The issues of developmental applicability of the verbal and nonverbal components of the creolized texts presenting culturally congruent, unbiased information in certain type of mass media to the oral spontaneous speech skill enhancing are considered.

Some experience of implementation of communicative methods of dialogical and monologue speech development and formation of writing skills as a means of forming foreign language vocational communicative competence of prospective journalists during ELSP practical training in an on-line learning environment is exposed. Putting into practice during ELSP on-line training based on communicative approach, the combination of methods of situational modeling., role plays business games, integrated learning and gaming technology provide simulation of the professional activity elements.

The development of autonomy and creativity in the process of learning foreign language, enhancing vocabulary, expanding linguistic knowledge as well as further applying them in new realm of vocational activity is regarded as the particularly efficient tool for accelerating advanced proficiency of prospective journalists.

In the context of implementation, the competence-based approach foreign language active learning technology create the favorable preconditions for the constant and continuous process of personal professional development, being influenced by activating conscious processes, motivated communication in the optimal organization of collective interaction of future professionals. The article considers the problem of efficiency of the students' development of reflection, empathy, perception, verbal thinking along with the acquisition of socio-cultural competence as the augmentation of the professional culture of journalists.

Key words: foreign language communicative competence, advanced learning, communicative situation, business game, motivation, professional competence.

УДК 159.942

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.75.40>

Смола О. В., Санига С. В.

ОСОБЛИВІСТЬ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ДІТЕЙ ІЗ МЕНТАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Проаналізовано особливості емоційного стану дітей із ментальними розладами. Розглянуто такі феномени, як: прояви агресивної та аутоагресивної поведінки, дитяча тривожність, стійкість емоційних станів у дітей із різними нозологіями.

Висвітлюються особливості емоційних станів та емоцій, їхні відмінності та взаємозв'язок. Емоційні стани – це вид психічних станів, є тривалими та ґрунтуються на емоціях. Емоції – це відповідь психіки на інформацію, подразники, ситуації, тісно пов'язані із психофізичними особливостями індивіда. Розкрито структуру емоцій, їхню природу та зв'язок із нейромедіаторами. Ментальні порушення впливають на емоційну сферу, змінюючи процес сприйняття світу, реагування на нього та можливість адаптуватися. Діти з такими порушеннями мають труднощі в комунікації, навчанні, їм складніше пройти процес соціалізації.

У статті подано результати дослідження, метою якого став аналіз емоційних станів у дітей із ментальними порушеннями та виявлення наявності ознак агресивності та тривоги. З метою підвищення інформативності було використано певні методи наукового дослідження: аналіз наукових публікацій, анкетування. Респондентами анкетування були психологи комунального дошкільного навчального закладу "Центр розвитку дитини "Я + сім'я" та батьки дітей, котрі мають ментальні порушення. Проаналізовано методи та техніки роботи психологів із дитячою агресивністю, тривогою. Ще одним напрямом дослідження було виявлення кореляції між рівнем тривоги й агресивності у дітей і їхніми нозологіями. Досліджено питання компетентності батьків щодо роботи з дітьми, їхніми агресивними та тривожними проявами. Було виявлено, що більшість опитаних батьків, котрі мають дітей із ментальними порушеннями, вважають агресивність небажаним станом і мають досить низький рівень компетентності, але бажають підвищити рівень знань і вмінь із цієї теми.

Ключові слова: агресія, діти, емоційний стан, ментальні порушення, нозології, особливість, поведінка.

Проблема виховання, навчання й успішної інтеграції дітей, котрі мають психофізичні порушення, в т. ч. і дітей з ментальними розладами, стоїть досить гостро не лише в нашій країні, але й у всьому світі. Через певні порушення психофізичного розвитку у дітей із ментальними розладами можуть змінюватися пізнавальні, емоційні, вольові психічні процеси, що безпосередньо впливає на поведінку дитину. Часто діти не розуміють власних почуттів, погано розрізняють емоції інших і мають низький рівень самоконтролю. Недостатня сформованість емоційного інтелекту, а також високий рівень агресивності у дітей із ментальними розладами – ще одна важлива проблема сьогодення.

Кожна дитина унікальна у сприйнятті себе та світу, у проявах власної особистості та реакціях на внутрішні та зовнішні подразники. Емоційний стан дитини – це індикатор ефективності контактування дитини з навколишнім середовищем і спосіб взаємодії з ним.

Питання емоцій вивчали З. Фройд, К. Ленге, Л. Берковіц, С. Рубінштейн, Г. Костюк, А. Петровський, П. Анохін, П. Симонов, Б. Базима, Т. Мотрук, І. Літвякова, Н. Ханецька, Н. Максимова.

На думку таких вчених, як Л. Виготський, Г. Бреслав, Л. Ізард, А. Леонтєв та ін., емоції та почуття людини є з'єднувальною ланкою між індивідом і зовнішнім світом, виконуючи одну із ключових функцій – адаптаційну. Реагуючи на зовнішні подразники, людина здатна регулювати власну діяльність.

Л. Вольнова досліджує та розкриває причини виникнення та підвищення рівня тривожності у дітей дошкільного віку. О. Пилипенко розглядає проблему розвитку емоційного інтелекту у дітей із мовленнєвими порушеннями. Вчений розкриває поняття емоційного інтелекту й описує взаємозв'язок порушень і їхній вплив на емоційну сферу дитини.

Метою статті є аналіз емоційних станів дітей із ментальними порушеннями в дошкільних навчальних закладів і виявлення у дітей ознак агресивності та тривожності.

Емоційні стани й емоції відіграють важливу роль у житті людини, її розвитку та взаємовідносинах з іншими. Емоційні стани – це певний вид психічних станів, які є тривалими та в основі яких лежить декілька емоцій. Емоції та свідомість є одними з основних складників емоційного стану та тісно пов'язані між собою. До емоційних станів можна віднести агресивність, тривогу, апатію, дисфорію, емоційне напруження, щастя. С. Рубінштейн стверджував, що емоційні стани виражають ставлення індивіда до об'єкта зовнішньої чи внутрішньої реальності та його власний стан [5, с. 203].

Стани й емоції тісно пов'язані між собою. Емоції є короткотривалими психічними станами. Емоція – особлива реакція індивіда на отриману інформацію із зовнішньої або внутрішньої реальності, що супроводжується викидом нейромедiatorів. Одним із емоційних станів, який нас цікавить, є агресивність, складовими емоціями котрої є роздратування, злість, гнів. Не варто плутати агресивність та агресію, адже агресія – це дія, направлена когось чи на щось, її мета – завдання шкоди. Вона буває вербальна, фізична, пряма чи непряма, направлена на об'єкт світу (гетероагресія) чи на себе (аутоагресія) [6, с. 8–9].

Під поняттям "тривога" можна розкрити два феномени: тривогу як один із емоційних станів, що є ситуативним і характеризується наявністю почуття небезпеки, занепокоєння, а також тривожність як особистісну властивість, рису характеру [2, с. 33].

Щодо нейромедiatorів, то Гарвардська медична школа виявила зв'язок між дофаміном і серотоніном: дофамін підвищує рівень агресивності як самостійно, так і за рахунок придушення серотоніну. Крім того, серотонін і норадреналін впливають на стан тривоги [3].

Порушення чи переважання тих чи інших емоційних проявів можуть перешкоджати процесу соціалізації та інтеграції як дитини, так і дорослої людини. Дитині важче розпізнавати та контролювати власні емоції, однак і для дорослих це складна робота. Набагато важче відстежувати і корегувати свої емоції та поведінку дітям з особливостями психофізичного розвитку, у т. ч. дітям із ментальними розладами [4, с. 808].

Кількість дітей із ментальними, психофізіологічними порушеннями чи поведінковими розладами щороку зростає. Як мінімум одна із 45 осіб у віці до 20 років у країнах Європи страждає на ментальний розлад. Кожна п'ята дитина у світі має когнітивні, емоційні або поведінкові проблеми, у кожній восьмій діагностовано психічні та / або поведінкові розлади. В Україні близько 3 % дітей (понад 227 тис. осіб) користуються послугами психіатричної та реабілітаційної служб. Ментальні розлади у дітей становлять 30–40 % психічної захворюваності. На дитячий вік припадає 9 % інвалідності, зумовленої розладами психіки. Згідно зі статистикою у 2017 р. понад 75 тис. дітей мають аутистичний спектр порушень. Ці показники

корелюються зі світовою статистикою – понад 1 % дітей (від загальної кількості у державі) мають аутистичний розлад.

Проблема агресивності та підвищеного рівня тривоги у дітей із ментальними порушеннями є досить поширеною, крім того, батьки дітей не завжди мають знання та навички для подолання чи профілактики цих станів.

Для виявлення особливості проявів емоційних станів було проведено анкетування, яке охопило 34 респонденти, серед котрих 15 батьків дітей (4–6 років) із ментальними порушеннями, що відвідують комунальний дошкільний навчальний заклад “Центр розвитку дитини “Я + сім’я” та 19 психологів центру. Інструментами дослідження є анкети, які мали такі підтеми: тривожність дітей, наявність агресивності та її форми, стабільність емоційних станів, ворожість і доцільність отримання додаткових знань щодо роботи з агресивністю.

За результатами дослідження, характеристикою дитячих емоційних станів є бадьорий настрій, про наявність якого стверджують 19 респондентів, 15 опитаних наголошує на нестабільному і мінливому настрої дітей, особливо у присутності незнайомої людини. Більшість учасників наголошували, що зміна настрою дитини може відбуватися без явних зовнішніх факторів чи подразників.

До складників тривожності можна віднести те, як діти засинають: 10 із 15 батьків наголошують, що діти засинають довго і неспокійно. Проявами тривожності у 20 опитуваних є такі ознаки: гризіння нігтів, кусання губ. Той факт, що більшість дітей засинають неспокійно та довго і мають ознаки компульсивної поведінки, може свідчити про наявність певного рівня тривожності. Більшість опитуваних наголошує, що такий емоційний стан, як тривога у дітей є ситуативним.

Щодо проявів агресивності, то були отримали такі результати: прояви дитячої фізичної агресії спостерігали 27 респондентів у ситуації, коли діти мають поганий настрій, 5 респондентів спостерігали спалахи агресії досить часто та без явної причини. Прояви дитячої цілеспрямованої агресивної поведінки описували 9 опитаних батьків. Ознаки аутоагресивної поведінки наявні у більшості дітей, оскільки 19 опитаних помічали акти саморуйнівної поведінки, особливо у разі зміни лікарських препаратів чи поганого настрою дитини, небажання виконувати вправи чи завдання. Варто зазначити, що 8 учасників анкетування спостерігали поодинокі прояви такої дитячої поведінки. Прояви вербальної агресії спостерігаються рідко, про її наявність свідчать 9 респондентів. Можна зробити припущення про низький рівень саме вербальної агресії через недостатній рівень розвитку мовлення у більшості дітей, адже велика їх кількість має РАС.

Дітей, котрі проявляють ворожість, виділяють не більше трьох із навчальної групи. Частота проявів низька. На питання: “Як часто вступають діти в суперечку за іграшки, увагу?” опитувані дали такі відповіді: 20 респондентів наголошують, що це стається рідко, а от 14 вважають таку поведінку більш поширеною. Також нам було цікаво дізнатися, чи проявляють вони конкуренцію під час взаємодії у групі: 29 осіб спостерігали таку поведінку дуже рідко. За цими двома питаннями можна зробити висновок, що частота і ступінь вираженості дитячої конкуренції досить низькі.

Таблиця 1

Частота проявів дитячої агресивної поведінки

Зміст питання	Критерії	Загальна кількість опитаних
1. Як часто Ви спостерігали прояви фізичної агресії?	Часто	13
	Інколи	15
	Ніколи	6
2. Як часто Ви спостерігали прояви аутоагресивної поведінки?	Часто	11
	Інколи	16
	Ніколи	7
3. Як часто Ви спостерігали прояви вербальної агресії?	Часто	0
	Інколи	10
	Ніколи	24
4. Як часто Ви спостерігали прояви конкуренції?	Часто	3
	Інколи	31
	Ніколи	0
5. Як часто Ви спостерігали прояви ворожості?	Часто	3
	Інколи	20
	Ніколи	11

Ще одне важливе питання – наявність закономірностей між рівнем дитячої агресивності та їхніми нозологіями, більшість психологів помічали саме такий взаємозв'язок:

1) Частина психологів помічають, що діти з РАС більш агресивні та схильні до аутоагресії. Інші стверджують, що агресивність є симптомом багатьох нозологій, діти не можуть по-іншому пояснити свої емоції, почуття, тому вони починають агресивно поводитися.

2) Також частіше ознаки агресивної дитячої поведінки спостерігаються, коли дитина не хоче закінчувати ігрову діяльність і переходити до заняття за столом або під кінець заняття, коли дитинка вже стомлюється та перенасичується.

3) Рівень та ознаки різних форм дитячої агресії більшою мірою залежать від методів виховання вдома і ставлення батьків, ступінь прояву агресивності залежить від рівня соціалізації та рівня саморегуляції дитини.

Розглянемо результати відповідей на блок питань “Робота з дитячою агресивністю”. Для 21 респондента дитяча агресивність є проблемою, 10 осіб не впевнені в актуальності цього питання, однак бажають отримати більше інформації. Щодо психологів, то 13 осіб вважають агресивність небажаним емоційним станом, який їх хвилює. Рівень сформованості власних знань і навичок ефективної роботи з дитячою агресивністю більшість батьків оцінює як низький чи середній. Всі батьки висловили бажання отримати більш глибокі знання, рекомендації та набути вміння для подолання й управління дитячою агресивністю.

На основі дослідження можна припустити, що емоційний стан у дітей здебільшого нестабільний, настрій часто змінюється без причини. Ознаки тривожності наявні, їхній рівень – середній. Діти проявляють фізичну агресію щодо батьків, агресія наявна, коли у них поганий настрій.

У дітей є ознаки аутоагресивної поведінки. Спостерігаються прояви фізичної агресії, направлені як на предмети навколишнього середовища, так і на батьків. Більшість дітей досить важко переживають невдачі, ситуативно вступають у конкуренцію за увагу чи іграшки, схильні мститися кривднику.

Більшість батьків вважають, що дитяча агресивність є проблемою, оцінюють рівень своїх навичок і знань як низький, бажають отримати більше інформації про підвищення рівня ефективності у роботі з цього питання.

Більшість опитаних психологів вважають дитячу агресивність проблемою і проявляють бажання підвищити власний рівень компетенції щодо роботи з цим феноменом. У роботі з агресивністю психологи використовують різноманітні техніки:

- TOUCH-терапії (терапію із крупами), арт-терапію, ліплення;
- релаксаційні вправи з аудіосупроводом (повільну, інструментальну мелодію);
- різні вправи на усунення сенсорної недостатності (тактильної, слухової тощо);
- холдинг-терапію, прощупування, прийом глибокого масажу;
- переключення уваги, зміну виду діяльності.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що емоційні стани й емоції – тісно пов'язані феномени, однак вони не є тотожними. У житті людини вони виконують адаптаційну функцію. Реагуючи на отриману інформацію, індивід підлаштовує власну поведінку для більш ефективної взаємодії. Процес формування емоцій лежить в основі виникнення тих чи інших емоційних станів особистості. Порушення емоційної сфери дитини може перешкоджати процесу соціалізації та інтеграції. У дітей із ментальними порушеннями часто спостерігаються розлади емоційної сфери, а саме нестабільність і мінливість емоційних станів, ознаки агресивності та тривоги. Діти не схильні вступати в конкуренцію з іншими дітьми.

За результатами дослідження більшість опитаних батьків, котрі мають дітей із ментальними порушеннями, вважають агресивність небажаним станом і бажають підвищити рівень знань і вмінь із цієї теми. Прямої та чіткої залежності між нозологією та рівнем агресивності дітей ми не помітили, однак на основі відгуків психологів можна припустити, що діти з РАС більш агресивні та схильні до прояву аутоагресивної поведінки.

Використана література:

1. Вітенко І. С., Борисяк А. С., Вітенко Т. І. Основи психології. Основи педагогіки : навчально-методичний посібник. Чернівці : Книги-XXI, 2009. 200 с.
2. Вольнова Л. Чинники виникнення та посилення проявів тривоги у дітей дошкільного віку. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2020. № 9 (54). С. 33. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2020.9\(54\).03](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2020.9(54).03) (дата звернення: 28.06.2020).
3. Корниенко С. Химия эмоций. URL: <http://ethology.ru/library/?id=287> (дата звернення: 15.06.2020).
4. Літвякова І. А., Ханецька Н.В. Дослідження впливу емоцій на стан особистості. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 806–809. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/195.pdf> (дата звернення: 21.05.2020).
5. Мотрук Т. О. Емоційні стани особистості як психологічний феномен. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Психологія*. 2011. № 937. Вип. 45. С. 202–205.
6. Тлумачний словник/В.В.Синявський та ін.; за ред. Н.А.Побірченко. Київ: Наук. світ, 2007. 274с. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5980/3/O_Serhieienkova_IL.pdf?fbclid=IwAR1WPmLSgT0KXLJd-2XYKNrMSjH12OuokFEwmOmLaV0IA-Cbmh95h6YfFd4 (дата звернення 18.06.2020).

References:

1. Vitenko I. S., Borysyuk A. S., Vitenko T. I. (2009) *Osnovy psikhologiyi. Osnovy pedagogiky: navch.-metod. posibnyk* [Fundamentals of psychology]. Chernivci: Knygy – XXI, 200 s. [in Ukrainian]
2. Volnova L. (2020) Chynnyky vynykennya ta posylennya proyaviv tryvogy u ditej doshkilnogo viku [Factors of occurrence and intensification of anxiety in preschool children]. *Naukovyj chasopys NPU imeni M. P. Dragomanova*, № 9 (54). S. 33, DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2020.9\(54\).03](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2020.9(54).03) (data zvernennya: 28.06.2020).
3. Korniyenko S. *Khymyya emocyj* [Chemistry of emotions]. URL : <http://ethology.ru/library/?id=287> (data zvernennya: 15.06.2020).
4. Litvyakova I. A., Khaneczka N. V. (2017) Doslidzhennya vplyvu emocyj na stan osobystosti. *Molodyj vchenyj* [Study of the influence of emotions on the state of personality]. № 11. S. 806–809 URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/195.pdf> (data zvernennya: 21.05.2020).
5. Motruk T. O. (2011). *Emocijni stany osobystosti yak psikhologichnyj fenomen* [Emotional states of personality as a psychological phenomenon]. *Visnyk Kharkivskogo nacionalnogo universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Psikhologiya*. 2011. № 937, vyp. 45. S. 202–205. [in Ukrainian]
6. *Tlumachnyj slovnyk* (2007) [Explanatory dictionary] V. V. Synyavskiy ta in.; za red. N. A. Pobirchenko. Kyiv: Nauk. svit. 274 s. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5980/3/O_Serhieienkova_IL.pdf?fbclid=IwAR1WpMLsGTOKXLJd-2XYKNrMSjH12OuokFEwmOmLaV0IA-Cbhmh95h6YfFd4 (data zvernennya: 18.06.2020).

Smola O. V. Characteristics of the emotional state of children with mental disorders in preschool institutions

The article analyzes the features of the emotional state of children with mental disorders. The following phenomena are considered in this scientific work: manifestations of aggressive and autoaggressive behavior, children's anxiety, stability of emotional states in children with different nosologies. The article highlights the features of emotional states and emotions, their differences and their relationship, namely: emotional states are a type of mental state, are long-lasting and based on emotions. Emotions are the mental response to information, stimuli, situations, they are closely related to the psychophysical characteristics of the individual. The structure of emotions, their nature and connection with neurotransmitters are revealed. Mental disorders affect the emotional sphere, changing the process of perception of the world, response to it and the ability to adapt. Children with these disorders have difficulties in communication, learning, it is more difficult for them to go through the process of socialization.

The article presents the results of a study aimed at analyzing emotional states in children with mental disorders and identifying signs of aggression and anxiety. In order to increase the informativeness of the study, certain methods of scientific research were used: analysis of scientific publications on this topic, questionnaires. The respondents of this questionnaire were psychologists of the municipal preschool educational institution "Child Development Center "I + family". and parents of children with mental disorders. Methods and techniques of work of psychologists with child aggression, anxiety are analyzed. In the scientific work, another area of research was to identify the correlation between the level of anxiety and aggression in children and their nosologies. The issue of parents' competence in working with children, their aggressive and disturbing manifestations has been studied. It was found that most of the interviewed parents who have children with mental disorders consider aggression an undesirable condition and have a fairly low level of competence. It was also found that almost all parents should be willing to improve their knowledge and skills on this topic.

Key words: aggression, behavior, children, emotional state, feature, mental disorders, nosologies.

УДК 811.161.2243:378.016

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.75.41>

Стефанишин К. Л., Тишковець М. П.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ “МІСЯЦІ. ПОРИ РОКУ” НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Стаття стосується проблеми навчально-методичного забезпечення процесу навчання української мови як іноземної. Основною формою навчальної діяльності студентів у медичних закладах вищої освіти із дисципліни “Українська мова як іноземна” є практичне заняття. Практичні заняття у ЗВО передбачають детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни з викладачем і формування вміння та навичок їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом сформульованих завдань і вирішення ситуаційних задач. Представлено методичну розробку практичного заняття з української мови як іноземної “Місяці. Пори року” для викладачів закладів вищої освіти.

Хід заняття структуровано згідно з вимогами до практичних занять у вищій школі й адаптовано до комунікативних потреб чужоземних студентів, які навчаються в Україні. Структура заняття містить п'ять етапів: організаційну частину, засвоєння лексико-граматичного матеріалу до теми, виконання тренувальних вправ, роботу з текстом, поточний контроль. Змістою наповнення відповідає програми навчальної дисципліни “Українська мова як іноземна”, завдання побудовано з урахуванням програмних вимог і підпорядковано меті дисципліни – забезпеченню базових комунікативних потреб чужоземних студентів у побутовій і навчально-професійній сферах. Розроблена система вправ призначена для формування та розвитку різних видів мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання та письма). Знання лексики на позначення місяців і пір року, засвоєння поряdkових числівників і правил їх уживання у мовленні, відповідь на запитання КОЛІ? з використанням назв місяців і пір року, вдосконалення навичок читання тексту в межах актуальної теми дозволяють забезпечити реалізацію комунікативних потреб іноземних студентів у різних сферах спілкування: побутовій, соціально-культурній, офіційно-діловій, навчально-професійній.

Ключові слова: українська мова як іноземна, методична розробка, знання, вміння, комунікативний підхід, завдання, місяці, пори року.

<i>Попадюк С. С.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	163
<i>Рудюк Т. В.</i> ОСМИСЛЕННЯ РОДИННОЇ ЛЕКСИКИ В АНТОЛОГІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ (КОМУНІКАТИВНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ АСПЕКТ).....	167
<i>Самойленко О. О.</i> ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ ІЗ КІБЕРБЕЗПЕКИ В УМОВАХ ОСВІТНЬО-ЦИФРОВОГО СЕРЕДОВИЩА.....	171
<i>Самойленко Т. І., Козлова Л. Б., Кравченко О. П.</i> ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ.....	176
<i>Сидорчук О. В.</i> ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНЬО-ВИХОВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНІЙ ІНШОМОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЖУРНАЛІСТІВ.....	179
<i>Смола О. В., Сапіга С. В.</i> ОСОБЛИВІСТЬ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ДІТЕЙ ІЗ МЕНТАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	183
<i>Стефанишин К. Л., Тишківець М. П.</i> НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ “МІСЯЦІ. ПОРИ РОКУ” НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ.....	187
<i>Філіппова Л. В.</i> НОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІМИ ФАРМАЦЕВТАМИ.....	191
<i>Хоменко Л. В.</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ПІДЛІТКІВ – УЧАСНИКІВ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОГО АНСАМБЛЮ.....	195
<i>Цуркан Т. Г., Попова У. П.</i> ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ДОБРОДІЯЛЬНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ “Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ”.....	200
<i>Чистякова Л. О.</i> КОМПОНЕНТНО-СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ.....	204